

ISTRAŽIVANJA NA PODRUČJU DEFEKTOLOGIJE-ZBORNİK RADOVA SA ZNANSTVENOG SKUPA, I I II TOM, FAKULTET ZA DEFEKTOLOGIJU ZAGREB, 1978.

Behlul Brestovci i Branko Radovančić,

Fakultet za defektologiju — Zagreb

Prispjelo: 28. 06. 1979.

U okviru proslave 15. godišnjice Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu organiziran je znanstveni skup na temu »ISTRAŽIVANJA NA PODRUČJU DEFEKTOLOGIJE« koji je održan 30. i 31. 03. 1978. g. u Zagrebu. Na ovom znanstvenom skupu sudjelovali su defektolozi, psiholozi, liječnici, pravnici, socijalni radnici i drugi stručnjaci iz cijele naše zemlje. U preko 120 referata, koreferata i saopćenja prikazan je razvoj istraživačke aktivnosti u ovom području kod nas i iznijeti su rezultati istraživanja koji značajno doprinose razvoju defektološke teorije i prakse.

Zbornik radova sa znanstvenog skupa objavljen je u dva toma u kojima je sadržano 99 referata koliko je prispjelo organizatoru u predviđenom roku.

U prvom tomu na 413 stranica objavljeno je 48 radova i to četiri rada koja su prezentirana u plenarnom dijelu skupa, 9 radova s područja alkoholizma i drugih ovisnosti i 15 radova s područja mentalne retardacije.

Drugi tom sadrži 51 rad tiskan na 420 stranica: 13 radova s područja oštećenja sluha, 14 s područja oštećenja vida, 13 s područja logopedije i 11 radova s područja tjelesne invalidnosti.

Prikaz prvog toma

Radovi prezentirani u plenarnom dijelu znanstvenog skupa. U ovom dijelu iznijeti su radovi koji se odnose na dosadašnja istraživanja na Fakultetu za defektologiju u Zagrebu, mjere reprezentativnosti uzroka varijabli, specifičnosti rehabilitativno pedagoškog procesa te značaj stručno-društvenog rada u funkciji znanstvenog istraživanja.

Kovačević u radu »**Pregled dosadašnjih istraživanja na Fakultetu za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu**«, sistematski prikazuje istraživačku djelatnost nastavnika i suradnika Fakulteta za defektologiju u Zagrebu tokom njegove petnaestogodišnje aktivnosti. Sva su istraživanja grupirana u osam područja koja obuhvaćaju probleme vezane uz: (1) teoriju defektologije, (2) detekciju i dijagnostikovanje, (3) ispitivanje karakteristika ličnosti, (4) tretman, (5) socijalnu integraciju, (6) stavove uže i šire okoline, (7) osposobljavanje kadrova, i (8) ostala područja. Analizirajući dosadašnje radove na Fakultetu za defektologiju autor ukazuje na stanovište poteškoće na ovom području, naročito u početnoj fazi rada, na postojeću istraživačku aktivnost te daje neke opće smjernice za daljnje istraživanje. Pored toga što autor kritič-

ki analizira obavljanje radova od kojih je napomenuti da je na kraju rada dato preko 150 navoda literature koji omogućavaju čitaocu da se na jednom mjestu upozna s velikim brojem objavljenih radova nastavnika i suradnika Fakulteta za defektologiju u Zagrebu.

Momirović sa suradnicima u radu **»Mjere reprezentativnosti nekog uzorka varijabli«** analizira reprezentativnost uzorka varijabli kao i mjeru reprezentativnosti pojedine varijable. S tim u vezi autor, koristeći matematičko-statističke postupke, razvija model i određuje mjere reprezentativnosti varijabli u prostoru koji je metrički invarijantan i koje istovremeno ocjenjuju reprezentativnost na osnovi maksimiziranja eksplicitno definiranih mjera funkcija različitih komponenti koje formiraju ukupnu varijancu nekog podskupa varijabli.

P. K. Becker u svom radu **»Specifičnost rehabilitativno pedagoških procesa«** razmatra specifičnosti rehabilitativno pedagoškog procesa osoba sa somatopsihičkim oštećenjima. Model kojeg autor analizira sadrži slijedeće elemente: Osobe kolektivom obuhvaćeni pojedinci koji uče i pedagozi; Cilj-društveno izveden stupanj socijalističkog razvoja ličnosti; Materija-Sadržaj-ciljem određen i karakteristikama ličnosti uvjetovan izbor društvenih iskustava; Ustanove-materijalni preduvjeti i uvjeti odgoja i obrazovanja u okviru različitih organizacijskih oblika; Odgojno-obrazovna sredstva-specifični materijalni preduvjeti koji podupiru odgoj i obrazovanje; Metode-sistem pravila koji određuje kategorije mogućih postupaka koji vode određenom cilju; Metodika pravila-zakonitosti-poticaaj za provođenje postupaka; Radnja-zajednički provedena aktivnost učenika i

pedagoga usmjerena usvajanju materija. Autor smatra da je definiranjem spomenutih pojmova u okviru interakcijskog modela moguće odrediti rehabilitativno pedagoški proces osoba sa somatopsihičkim oštećenjima. Ovaj rad ima svoje posebno značenje jer se po prvi puta teorijski cjelovito razmatra problem odgoja, obrazovanja i rehabilitacije osoba sa somatopsihičkim oštećenjima.

Posebno je značajan rad Račkog **»Stručno društveni rad u funkciji znanstvenog istraživanja«** u kojem se raspravlja o potrebama i mogućnostima povezivanja rezultata znanstvenih istraživanja na području defektologije i defektološke prakse. Autor daje korisne sugestije za rješavanje ovog problema koji do sada nije bio na zadovoljavajući način riješavan.

Radovi s područja poremećaja u ponašanju. Devet radova tiskanih u okviru ove problematike sadrže rezultate originalnih istraživanja koji se odnose na različite etiološke faktore poremećaja u ponašanju (porodica, slobodno vrijeme, osobine ličnosti), stavove roditelja prema vlastitoj djeci kojoj su izrečene mjere ukora i pojačanog nadzora, vrste tretmana (institucionalni i vaninstitucionalni) i predikciju i evaluaciju tretmana (kriminalni povrat). Radovi su značajan doprinos objašnjavanju problematike poremećaja u ponašanju iz više razloga: (1) problemi se analiziraju multidisciplinarno, (2) pretežno su multidimenzionalno orijentirani, (3) koriste suvremenu metodologiju obrade podataka i (4) potkrepljeni su podacima iz relevantne literature.

Radovi s područja alkoholizma i drugih ovisnosti. U okviru 20 radova iznijeta je problematika alkoholizma i drugih ovisnosti. Istraživanja izne-

seni u ovim radovima izvršena su u različitim područjima SR Hrvatske, SR Srbije i SR Slovenije, iz čega proizlazi da ona imaju jugoslavenski karakter. Istraživanja pokazuju da je ugroženost pojedinaca, obitelji i društva od posljedica pijenja alkoholnih pića u čitavom svijetu sve veća. Tako se iznosi podatak da je broj delirija u Zapadnoj Njemačkoj porastao za 700%, a u SR Hrvatskoj je broj alkoholičara liječenih u psihijatrijskim ustanovama od 1965 do 1976. premašio broj od 53000, s više od petstotina hiljada bolničkih dana godišnje. U radovima je posebno istaknuta vrijednost interdisciplinarnog pristupa problematici alkoholizma i drugih ovisnosti, s obzirom da se tu radi o socio-psiho-zdravstvenim problemima. Određeni broj radova govori o novim metodama u dijagnostici atrofije mozga (ehoencefalografija, elektroencefalografija), koja je gotovo redovita popratna pojava alkoholizma. Jedan broj radova bavi se proučavanjem osobnosti alkoholičara i važnosti tih istraživanja za praktični rad na suzbijanju poteškoća vezanih uz pijenje alkoholnih pića. Neki radovi posebno ističu važnost ocjene radne sposobnosti i društvene aspekte prijevremenog gubitka radne sposobnosti uslijed alkoholizma. Terapija i rehabilitacijski postupci alkoholizma i drugih ovisnosti posebno se obrađuju u znatnom broju radova. Tu se, među ostalim, ističu problematika obiteljskih interakcija i potreba da se problemu priđe uz primjenu obiteljskih tehnika kao i vrijednosti terapijske zajednice u procesu liječenja i rehabilitacije. Za terapiju i rehabilitaciju alkoholizma i drugih ovisnosti ističe se neophodnost timskog rada u kojemu je uloga defektologa posebno naglašena. U nizu radova iznose se rezultati istraživanja ovisnosti o drogama, naro-

čito među mladima, rezultati proučavanja alkoholizma starijih osoba, migracije kao fenomen uzročno vezan sa alkoholizmom i drugim ovisnostima te problem primjene informatike na području alkoholologije. U radovima se naglašava potreba stvaranja programa za suzbijanje poteškoća vezanih uz pijenje alkoholnih pića na nivou općina i regija, koji bi bili pristupačni svakom građaninu u vidu samozaštite i samopomoći. Uloga klubova liječenih alkoholičara u kojima bi i defektolozi mogli odigrati važnu ulogu posebno je analizirana. Većina iznesenih istraživanja tako je koncipirana da omogućava praktičku primjenu dobivenih rezultata.

Radovi s područja mentalne retardacije. Problematika mentalne retardacije razmatra se u okviru radova koji tretiraju njene različite aspekte. Istraživanja se odnose na etiologiju, prevenciju i odgojno-obrazovne i rehabilitacijske procese mentalno retardiranih osoba. Posebno se analiziraju stavovi roditelja kako lako mentalno retardirane djece tako i umjereno i teže mentalno retardirane djece, kao i uloga i važnost onih faktora koji utječu na formiranje stavova roditelja prema vlastitom djetetu i njihovoj suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama. Važno je istaknuti rad koji se odnosi na problematiku mentalno retardirane djece i omladine na selu. Ispitivanje i proučavanje tog problema pokrenuo je Savez društava defektologa SR Hrvatske Sekcija stručnjaka za rad s mentalno retardiranom djecom i omladinom. Ovaj rad se temelji na ispitivanju uzorka od 234 porodice mentalno retardirane djece sa sela. Ispitivanje pokazuje nužnost veće stručne povezanosti ustanova odgoja i obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, te da je pov-

ratak mentalno retardiranih osoba na selo, nakon završene rehabilitacije potencijalno i objektivno mnogo veći nego što se to u nas provodi i pretpostavlja. Ovaj rad inicira otvaranje jednog važnog ali nedovoljno istraženog sociološkog problema na području mentalne retardacije. U okviru ove problematike analizira se i socio-ekonomska struktura porodica mentalno retardirane djece različitog stupnja. U radu »Alternativni modeli specijalno-pedagoškog dijagnosticanja«, ukazuje se na poteškoće dijagnosticanja mentalne retardacije s pedagoškog stanovišta i daju se neki klasični i novi sistemi dijagnosticanja.

U odnosu na odgojno-obrazovni proces analiziraju se problemi djece s poteškoćama u učenju te se daje prijedlog programskog i metodskog pristupa u radu s ovom djecom. Značajan doprinos predstavljaju radovi koji se odnose na metodiku nastave matematike i uloge televizije u nastavnom i vannastavnom procesu. U području profesionalnog osposobljavanja tretiraju se problemi profesionalne orijentacije lako mentalno retardirane omladine i radnog osposobljavanja umjereno i teže mentalno retardiranih osoba.

Prikaz drugog toma

Radovi s područja oštećenja sluha.

U 15 referata iznesena su istraživanja koja tretiraju problematiku oštećenja sluha sa defektološkog surdo i audio-pedagoškog, otološko-audiološkog, elektroakustičkog, psihološkog i lingvističko-fonetičkog aspekta. Uvodni rad s ovog područja daje prikaz nekih istraživanja na području odgoja, obrazovanja i rehabilitacije osoba oštećena sluha, u ko-

jem se analiziraju dosadašnja publicirana istraživanja radnika i suradnika Odsjeka za oštećenje sluha na Fakultetu za defektologiju u Zagrebu. Ovaj prikaz je podijeljen u četiri potpoglavlja: (1) relevantna istraživanja na području medicinskih znanosti otologije-audiologije, (2) istraživanja na području psihologije osoba oštećena sluha, (3) istraživanja na području pedagogije osoba oštećena sluha i (4) istraživanja na području govorno-socijalne komunikacije. Ostali radovi s ovog područja tretiraju problematiku dijagnostike (etiologije i geneze, audiometrije i vestibulometrije) osoba oštećena sluha, problematiku magnetomotornih zvučnih učinaka, problematiku sinestezijskih audiovizuelnih asocijacija i njihovo doživljavanje na raznim frekvencijskim područjima šuma, primjenu slušnih aparata kod naglušnih osoba razne životne dobi, problematiku stavova roditelja prema vlastitoj slušnoj oštećenoj djeći, te problematiku tjelesnog razvoja slušno oštećene omladine. Svi radovi su istraživačkog karaktera a sadržaj većine njih se odnosi na široko područje govorno-socijalne komunikacije, kod gluhih i naglušnih osoba. Radovi prezentirani na ovom području predstavljaju značajan doprinos defektološko-surdološkoj teoriji i praksi.

Radovi s područja oštećenja vida.

Ovo područje je predstavljeno s 14 radova od kojih je većina istraživačkog karaktera. Obrađuju se slijedeća tematska područja: (1) etiologija te medicinska i pedagoška rehabilitacija vida (uzroci sljepoće, suvremeni postupci u kirurškom liječenju kongenitalne katarakte, nasljedni faktori u nastanku ambliopije i strabizma, novi pogledi na konzervativni tretman akomodativnih strabizama, odnos između strabizma i mentalnog razvoja

djece te suvremena rehabilitacija nistagmusa; (2) problemi čitanja brajeva pisma i patologije govora u djece oštećena vida; (3) pedagoški položaj djece s lakšim smetnjama vida; (4) stavovi prema integraciji slijepe djece u redovnu osnovnu školu; (5) predprofesionalno osposobljavanje slabovidne omladine i (6) pravna zaštita odraslih slijepih osoba. Potrebno je istaknuti da je veliki broj radova potkrepljen slikama i grafičkim prikazima koji omogućavaju potpuniji uvid u iznesenu materiju. U interpretaciji rezultata u većini radova razmatraju se pitanja integracije djece i omladine, rehabilitacije vida metodama ortooptike i pleoptike, te suradnja tiflo pedagoga, oftalmologa i ortooptičara u rehabilitaciji vida u djece. Posebno se ističu metode aktivne zaštite vida učenika u školi. Prezentirani radovi odražavaju današnje stanje teorije i prakse rehabilitacije osoba oštećena vida te ujedno predstavljaju značajan znanstveni doprinos na ovom defektološkom području.

Radovi s područja logopedije. U okviru logopedске problematike objavljeno je 13 radova i svi su istraživačkog karaktera, što predstavlja značajan doprinos teorijskom i praktičkom pristupu poremećajima glasa i govora.

Najveći broj radova tretira dijagnostičke i rehabilitacijske postupke disfazija i afazija. Ovi radovi predstavljaju značajan doprinos rasvjetljavanju problema disfazija i afazija tim više što ovaj problem nije u dovoljnoj mjeri istražen u našoj zemlji. Treba istaknuti da se ovaj problem istražuje u više aspekata (ispitivanje govora afazičara, afazija i dvojezičnost, pokušaj diferencijalnog dijagnosticiranja disfazija u okviru pod-

ručja nerazvijenog govora te metode terapije i rehabilitacije afazija), koji cjelovitije razmatraju disfazije i afazije nego u bilo kojoj dosadašnjoj publikaciji u nas. Mucanje kao složeni fenomen u patologiji govora istražuje se u tri rada koja obrađuju dijagnostiku i rehabilitaciju ovog govornog poremećaja. Tako se u radu »Test ponašanja mucave osobe kao indikator terapijskih rezultata« govori o mogućnosti primjene testa ponašanja u dijagnostičke svrhe koji je posebno adaptiran za naše potrebe. Na temelju takvog ispitivanja predlaže se razvrstavanje osoba koje mucaju u određene grupe u okviru kojih se provodi grupna terapija, koja se u radu analizira i iznose se rezultati takve terapije. »Povezanost adaptacije i jakosti mucanja« predstavlja značajan rad u kojem pored toga što se detaljno iznose rezultati dosadašnjih istraživanja adaptacije mucanja prikazuje se i postupak mjerenja tog efekta, te postignuti rezultati koji se po prvi puta u našoj zemlji objavljuju. Ostali radovi se odnose na dijagnosticiranje poremećaja čitanja i pisanja, govorno stanje nakon primarnih palatoplastika, fonatornu funkciju kod unilateralnih paraliza glasnica, govor kod distrofične miotonije i mentalno retardirane djece i na povezanost faktora socioekonomskog statusa i uspjehnosti u glasovnom spajanju.

Istraživački karakter radova, problemi koji se tretiraju te bibliografski podaci kojima su potkrepljene interpretacije dobivenih rezultata omogućit će logopedima da se upoznaju sa suvremenim kretanjima logopedске teorije i prakse u nas.

Radovi s područja tjelesne invalidnosti. Jedanaest radova objavljenih u ovom tomu obrađuju medicinski, de-

fektološki i psihološki aspekt kompleksne rehabilitacije tjelesno invalidnih osoba. Radovi koji tretiraju ovu problematiku s medicinskog aspekta bave se pitanjima degenerativnih promjena kralješnice u seniumu, utjecaja ekstravertebralnih promjena u ankilozantnom spondilitisu, ortopedskih pomagala tjelesno invalidne djece i omladine, utjecaja zdravstvenog hendikepa na uspješnost rehabilitacije te terapijskog pristupa kod traumatiziranih osoba starije životne dobi.

Potrebno je posebno istaknuti radove koji obrađuju tematiku uvođenja eksperimentalnog programa za nastavu pomoću kompjutora za djecu s cerebralnom paralizom (koji vrlo plastično prikazuje tri sistema komuniciranja: nastavnik — kompjutor, učenik — kompjutor i nastavnik — učenik). Također je interesantan rad koji donosi opis i primjenu »Zagrebačke pisane mašine za invalide« u kojem se govori o mogućnosti primjene posebne pisane mašine i za vrlo teške invalide kod kojih je pokretljivost i/ili koordinacija ruku bitno umanjena a pokretljivost ostalih dijelova tijela kao npr. glave ili nogu nije smanjena.

Interesantan je rad u kojem se na praktičan način iznosi metodski postupak dramatizacije i glazbe u oslobađanju psihomotorike djeteta oboljelog od cerebralne paralize. U jednom radu, primjenom suvremenih metoda istraživanja ispitane su relacije između stavova roditelja prema vlas-

titom cerebralno paraliziranim djetetom, njihova socioekonomskog statusa i neurotizma. Rezultati ukazuju na potrebu organizirane pomoći roditeljima za uključivanje u kompleksnu rehabilitaciju njihove djece.

* * *

Na kraju ovog prikaza radova sa znanstvenog skupa »ISTRAŽIVANJA NA PODRUČJU DEFEKTOLOGIJE«, dužni smo napomenuti da zbog ograničenosti prostora nismo bili u mogućnosti detaljno prikazati sve radove koji su objavljeni u ovoj ediciji, ali vjerujemo da će ovaj kratki prikaz omogućiti čitaocu da se upozna s problemima koje obrađuju objavljeni radovi. Smatramo da edicija predstavlja značajno izdanje na ovom području kod nas, jer obuhvaća radove sa svih defektoloških područja i rasvjetljava probleme s različitim aspektima od prevencije, detekcije i dijagnostike do rehabilitacije i uključivanja osoba sa samotopsičkim oštećenjima u život i rad.

Uvjereni smo da će se ovaj Zbornik radova u izdanju Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu sigurno naći u svim knjižnicama organizacija, zajednica, institucija i svih stručnih radnika zainteresiranih za ovo područje kao priručnik i pokazatelj dokle smo stigli i kojim putevima treba nastaviti istraživanje defektološke teorije i prakse.